

Յուշամատենան Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցւոյ 175-ամեակի առթիւ

Գրախօսեց՝ Չաւեն Խանճեան

«Նա զարմացաւ: Այդ ինչ պարզ, այդ ինչ անշուք եկեղեցի էր: Ո՛չ բեմ, ո՛չ սեղան, ո՛չ զարդարած տաճար, ո՛չ ոսկեզօծ պատկերներ, ո՛չ արծաթեայ խաչեր եւ ո՛չ թանկագին զգեստներ չկային այնտեղ: .....Ժողովուրդը նստած էր երկայն նստարանների վրայ այդ եւ կին միասին, իւրաքանչիւրը ուներ ձեռքին մի փոքրիկ երգարան: .....Նա (Քահանան) իր հագուստով չէր զանազանում հասարակ ժողովուրդից: Նրա քարոզը այնքան պարզ, այնքան հասկնալի էր, որ բոլորը հասկանում էր Վարդանը:»

Վարդանի Երազը: ԲԱՖՖԻ ‘Խենթը’, Էջ 305
«Սովետական Գրող» Հրատարակչութիւն, Երեւան 1978

Վարդանի երազի հետեւողականութեամբ, Քրիստոս Յիսուս ունենալով եկեղեցւոյ գլուխը եւ Աստուծոյ շնորհքը՝ փրկութեան երաշխիք, ամենահամեստ պայմաններու տակ 1846-ին ծնունդ առաւ Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցին: Խղճի ազատութիւնը վահան ըրած եւ իրենց Աստուածատուր պատկանելիութեան ամուր փարած, քառասուն հիմնադիրները հաստատեցին «Մենք ակնածանքով կ'ընդունինք մեր ազգային աւանդութիւնները, սրբագործուած մեր մարտիրոսներու արիւնով: Մենք կը սիրենք մեր հայ ազգը սրտանց եւ ամբողջ մտքով: Բայց ամէն բանէ աւելի թանկագին կը նկատենք խղճի ազատութիւնը, եւ թոյլ պիտի չտանք որ ոչ մէկ իշխանութիւն, կամ աւանդութիւն, կամ հրաման մեր ձեռքէն առնէ Քրիստոսի Աւետարանը:»

Յուլիս 1, 2021ը, 175ամեակն է Հայաստանյայց Աւետարանական Եկեղեցւոյ – (ՀԱԵ)-ի ծնունդին: Հոկտեմբեր 2019ին Հայ Աւետարանական Համաշխարհային Խորհուրդը – (ՀԱՀԽ) որոշեց այդ տարեդարձը տօնել հանդիսաւոր շուքով Մայր Հայրենիքի մէջ Յունիս-Յուլիս 2021ին: Յատուկ յանձնախումբ մը գործի լծուեցաւ մշակելով բազմաթիւ ծրագիրներ որոնք ընդհանրապէս զոհ գացին 2020էն ի վեր երկրագունդը գրոհող թագաժահիրին: Շնորհիւ Վեր. Դոկտ. Վահան Թութիկեանի ժրաջան եւ հետեւողական աշխատանքին, թագաժահիրի մանգաղէն փրկուեցաւ սակայն յիշատակելի տարեդարձին նուիրուած՝ այս շքեղ եւ բովանդակալից Յուշամատենան: Յուշամատենան Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցւոյ, 175-ամեակի Տարեդարձին առթիւ:

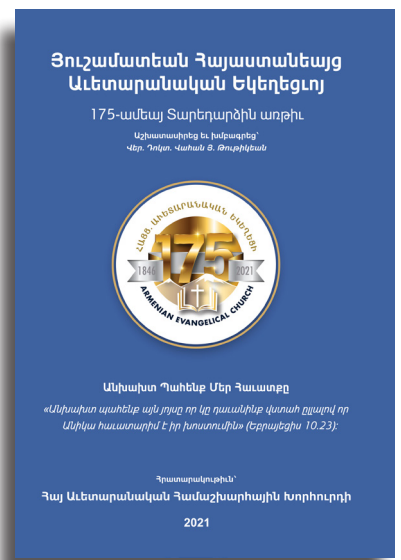
Հայաստանյայց Աւետարանական Եկեղեցւոյ պատմութեան եւ զարգացումին նուիրուած հատորները ստուար են: Անոնցմէ անդրանիկը կը պատկանի Վեր. Հ. Ստեփան Իւթիւնեանի «Ծագումն ու Ընթացքը Հայ Աւետարանականութեան Ի Հայաստ», Կ. Պոլիս 1914: Եկեղեցւոյ ամբողջական թէ մասնակի պատմութեան նուիրուած յաջորդող հատորները ժամանակագրական կարգով եղած են,

Վեր. Եղիա Ս. Քասունիի «Լուսաշաւիղ»ը, «Պատմութիւն Հայ Աւետարանական Շարժման», Պէյրուք, 1947
Վեր. Տիգրան Ծ. Խրլոբեանի երկհատոր «Ոսկեմատենան» Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետ. Միութեան, նուիրուած՝ Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցւոյ Հաստատութեան Ա. Հարիւրամեակի, Պէյրուք, 1950 եւ 1951:

Վեր. Կարապետ Պ. Ատանալեանի «ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ» Հայ Աւետարանակց եւ Աւետարանական Եկեղեցւոյ: Ֆրեզնօ, ԱՄՆ 1952:

Աւելի նեղ բովանդակութեամբ հատորներ հրատարակած են նաեւ Վեր. Ա.Ա. Պետիկեան, Վեր. Կ.Յ. Չոփուրեան, Վեր. Յ.Փ. Ահարոնեան, Վեր. Վահան Թութիկեան, Վեր.Պ. Տարագճեան եւ ուրիշներ:

Պատմութեան եւ մանաւանդ եկեղեցական պատմութեան երկասիրութիւնը գուցէ հասարակաց ընթերցման ծառայող առարկայ չէ: Պատմութեան արձանագրութիւնը կը ծառայէ սերունդէ սերունդ ժառանգութեան

փոխանցման գանձանակը դառնալու: Ան շտեմարանն է ժամանակի գիտական մտածողութեան եւ արդիւնաբերութեան, պատրաստ գոհացնելու պրպտող, ուսումնասիրող եւ սերտող մտաւորականի, բանասերի կամ գիտնականի ծարաւը: Առ այդ, պատմութիւնը պետք է պահպանուի, արձանագրուի եւ հրատարակուի:

Ժամանակակից Հայ Աւետարանական պատմութեան մէջ պատմական, բանասիրական, մշակութային, հոգեւոր եւ հրապարագրական անդաստաններու մէջ իրենց յուռթի եւ արգասաբեր աշխատանքի եւ արտադրութեան մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն Վեր. Դոկտ. Վահան Թութիկեանը եւ Փրոֆ. Դոկտ. Երուանդ Քասունին: Անոնց ստեղծագործական ժառանգութիւնը անջնջելի դրոշմ մը ձգած է Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պատմութեան, հայոց պատմութեան, մշակոյթին, մամուլին, յափշտակուած հայրենիքի մը դատին եւ մարդկային վեց արժէքներու նուիրուած հրատարակութիւններուն մէջ:

Նշանակալից է որ այս երկու նուիրեալները իրենց ստեղծագործական գործը կատարած են մասնագիտական որակով եւ սակայն սիրողի տրամադրութեամբ:

Ահա անոնցմէ մէկն է զոր կը ջանանք ընթերցողին ներկայացնել այսօր:

Վեր. Դոկտ. Վահան Թութիկեան իր աշխատասիրած եւ խմբագրած «Յուշամատեան Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցւոյ 175-ամեայ Տարեդարձին առթիւ» հատորի յառաջաբանին մէջ կ'ըսէ. «...այս գիրքը մասնագիտական գործ մը չէ եւ ոչ ալ քննական պատմութիւնը Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին այլ ընդհանուր համայնապատկերը սեղմ գիծերով ներկայացուած»: Ես քիչ մը աւելի առատաձեռն ըլլալով, այս աշխատասիրութիւնը պիտի որակեմ «Փոքրիկ Համայնագիտարան» մը ժամանակակից Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ եւ «Աւետարանականաց», ինչպէս պիտի սիրեր ըսել Վեր. Կարապետ Ատանալեանը:

Արդարեւ, Երկու հարիւր ուրբ էջերու մէջ ամփոփուած այս հատորը, տպուած փայլուն, որակաւոր թուղթի վրայ Երեւանի մէջ, հրատարակութիւնն է Հայ Աւետարանական Համաշխարհային Խորհուրդի, որու Գործադիր Տնօրէնն է Վեր. Թութիկեան 2003 թուականէն ի վեր: Յուշամատեանի բովանդակութիւնը բաժնուած է չորս մասերու:

Առաջին մասով` Վեր. Թութիկեան համառօտ կերպով կը ներկայացնէ Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ ծագումը, հոլովոյթը, խորհուրդը, դաւանութիւնն ու վարդապետութիւնը եւ վերջապէս Եկեղեցւոյ ներդրումներն ու ծառայութիւնները ազգին:

Երկրորդ մասը կը պարփակէ Քրիստոսի Աւետարանը եւ փրկութեան բարի լուրը բաժնելու եւ տարածելու ծառայութեան դաշտին մէջ կենդանի շունչով գործող ժամանակակից հինգ Հայ Աւետարանական Միութիւններու, Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան եւ Ստեփան Փիլիպոսեան Հիմնարկի հակիրճ պատմականը եւ անոնց ծառայութեան դաշտի նկարագրականը: Սոյն էջերու հեղինակներն են ՀԱՀԽ-ի անդամ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կողմէ նշանակուած անձեր:

Հատորի երրորդ մասը կը պարփակէ 22 շնորհաւորական նամակներ եկեցեցական եւ աշխարհական ղեկավարներու կողմէ:

Եւ վերջապէս չորրորդ մասով կը վկայուին ՀԱԵ հիմնադիր քառասուն անդամները, Եկեղեցւոյ ճանաչման կայսերական հրովարտակը եւ հարիւրամեակի նուիրուած օրհներգը:

Յուշամատեանի գունագեղ շապիկի ճակատին կը հանգչի 175-ամեակի յատուկ խորհրդանիշը զոր ստեղծագործութիւնն ու նուէրն է ճարտար եւ բարձր ճաշակի տեր` արուեստագետ Մայք Նահապետի:

Հաւատարիմ մնալով 301 թուականէն սկսեալ Ամենակալ Աստուծոյ հետ հայ ժողովուրդի կնքած ուխտին, հատորի ճակատին կը կարդանք 175-ամեակի յանձնախումբի ընտրած բնաբանը «Անխախտ Պահենք Մեր Հաւատքը» հետեւելով Եբրայեցիս 10. 23 ոսկեղէն համարին` «Անխախտ պահենք այն յոյսը որ կը դաւանինք, վստահ ըլլալով որ Անիկա հաւատարիմ է Իր խոստումին»

Յուշամատեանի հատորը արժանապէս ձօնուած է ՀԱԵ բոլոր այն անդամներուն որոնք հաւատքը «անխախտ պահած են անցեալին, անխախտ կը պահեն ներկայիս եւ անխախտ պիտի պահեն ապագային:»

Յուշամատեանը որպէս «Փոքրիկ Համայնագիտարան» Հայ Աւետարանական Եկեղեցւոյ պատմութեան, ներկայիս, դաւանանքին եւ վարդապետութեան, մատչելի է բոլոր անոնց` որոնք ունին այդ գիտութեան ծանօթանալու փափաքն ու հետաքրքրութիւնը:

Օրինակ մը ձեռք բերելու համար կարելի է դիմել Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութեան Գրասենեակներուն: Հայաստանի Մասնաճիւղ` Մարշալ Բաղրամեան, 18 Երեւան, Հայաստան կամ Կեդրոնատեղի - 31 West Century Road, Paramus, New Jersey, 07652 USA.

Երազներ կան որոնք ժամանակի պարտադրանքի տակ իրական կեանքի հետ առընչուած պահանջք եւ ակնկալիք են:

Երազներ կան որոնք կ'իրականան: